

FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF STUDENTS IN “INTERNATIONAL RELATIONS” AT UNWE: THE EXPERIENCE OF THE FREE UNIVERSITY AND CONTEMPORARY CHALLENGES

Maria Bakalova

UNWE Sofia, , Bulgaria, bakalova@unwe.bg

Abstract: It goes without saying that in the modern world one must be at ease with foreign languages. This is even more valid for the education and professional realization of students studying international relations. The crucial role of foreign language training in international relations programs can hardly be questioned these days, but this is hardly a newly emerged understanding. The article focuses on the historical context of foreign language training of international relations students at the UNWE. It demonstrates that the study of foreign languages was considered important as early as the 1920s, when the Free University for Political and Economic Sciences, the predecessor of the UNWE, was established. The analysis of documents from that time reveals the educational philosophy of the university’s founders and in particular of Stefan S. Bobchev, himself a diplomat and polyglot. The main objective of the study is to trace how and to what extent the understandings of foreign language education at the Faculty of Diplomacy and Consular Affairs within the Free University are reflected in the foreign language education of students in the International relations program nowadays within the Faculty of International Economics and Politics, where the “International Relations” program has been created and has developed. Both the philosophy and the practice of language education of students of international relations are placed in the broader context of national politics and geopolitics. Tracing the development of language education (from the early emphasis on regional languages – Balkan and Middle Eastern, to traditional European languages during the Cold War and afterwards), the text outlines the continuity and change in the foreign language education of future diplomats, placing these also in the more general context of the development of international relations studies. Through an analysis of archival documents, the article demonstrates how throughout the history of the university the crucial role and importance of foreign language proficiency have always been recognized in the educational philosophy of future diplomats. Results of improvised student opinion surveys are presented, which reveal the importance of foreign language training in students’ choice to study international relations at the UNWE. The analysis reflects the challenges faced by the institution in adapting to the dynamic requirements of international relations. Historical comparisons between earlier schemes of foreign language training and contemporary ones show that not all changes in this area can be assessed positively. The text illustrates how language proficiency not only enriches students’ academic experience, but also prepares them for diverse career opportunities in a national, European and global environment. The findings suggest that a historical understanding of language education can inform current practices and policies, guiding future efforts to prepare students for leadership roles in a rapidly changing global landscape.

Keywords: foreign language education, international relations students, history of UNWE

ОБУЧЕНИЕТО ПО ЧУЖДИ ЕЗИЦИ В СПЕЦИАЛНОСТ „МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ” В УНСС: ОПИТЪТ НА СВОБОДНИЯ УНИВЕРСИТЕТ И СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Мария Бакалова

УНСС, България, bakalova@unwe.bg

Резюме: Твърдението, че в съвременния свят трябва да се владеят чужди езици, изглежда самоочевидно. Това е още по-валидно за обучението и професионалната реализация на студентите по международни отношения. Решаващата роля на чуждоезиковото обучение в програмите по международни отношения едва ли може да се постави под съмнение в наши дни, но това не е новопоявило се разбиране. Статията се фокусира върху историческия контекст на чуждоезиковото обучение на студентите по международни отношения в УНСС. Изследването разкрива, че изучаването на чужди езици е било смятано за важно още през 20-те години на миналия век, когато е създаден Свободният университет за политически и икономически науки, предшественик на УНСС. Анализът на документи от това време разкрива образователната философия на основателите на университета и по-специално на Стефан С. Бобчев, самият той дипломат и полиглот. Основната цел на изследването е да се проследи по какъв начин и до каква степен разбиранята за чуждоезиковото обучение във Факултета по дипломация и консулски въпроси към

Свободния университет се отразяват в чуждоезиковото обучение на студентите в специалност „Международни отношения“, създадена и развиваща се в рамките на факултет “Международна икономика и политика”. Както философията, така и практиката на езиковото обучение на студентите по международни отношения се поставят в по-широк контекст на националната политика и геополитиката. Проследявайки развитието на езиковото обучение (от ранния акцент върху регионалните езици – балкански и близоизточни, до традиционните европейски езици по време на Студената война и след това), в текста са очертани приемствеността и промените в чуждоезиковото образование на бъдещите дипломати, поставени и в по-общия контекст на развитието на изследванията на международните отношения. Чрез анализ на архивни документи (вкл. учебна документация), статията демонстрира как през цялата история на университета решаващата роля и значението на владеенето на чужд език винаги са били признавани в образователната философия на бъдещите дипломати. Представени са резултати от импровизирани проучвания на мнението на студентите, които разкриват значението на чуждоезиковото обучение при избора на студентите да учат в специалност международни отношения в УНСС. Анализът отразява предизвикателствата, пред които е изправена институцията при адаптирането към динамичните изисквания на международните отношения. Историческите сравнения между по-ранните схеми на чуждоезиковото обучение и съвременните такива показват, че не всички промени в тази област могат да бъдат оценени положително. Текстът илюстрира как владеенето на езика не само обогатява академичния опит на студентите, но и ги подготвя за разнообразни възможности за кариера в национална, европейска и световна среда. Констатациите показват, че историческото разбиране на езиковото образование може да информира настоящите практики и политики, насочвайки бъдещите усилия за подготовка на студентите за лидерски роли в бързо променящия се глобален пейзаж.

Ключови думи: УНСС, (програми по) международни отношения, дипломация, чуждоезиково обучение

1. ВЪВЕДЕНИЕ

В днешния глобализиран свят на множество и различни по своята същност транснационални взаимодействия владеенето на чужд език става все по-необходимо. Това е още по-валидно за обучението и професионалната реализация на студентите по международни отношения. Международните отношения по-общо и специално дипломацията като специфична дейност на държавите, пресичаща национални граници по дефиниция предполагат комуникация на език, който е чужд за поне една от страните по взаимодействието. Решаващата роля на чуждоезиковото обучение в програмите по международни отношения едва ли може да се постави под съмнение в наши дни, но това не е новопоявило се разбиране. Дипломацията исторически се развива като дейност, за която владеенето на чужд език се превръща в условие *sine qua non*. Започналото в началото на 19 век професионализиране на дипломацията и последвалото, макар и бавно демократизиране на това професионално поприще формализират въпросите за образованието на дипломатите, като част от което се възприема и владеенето на чужди езици (Dasque, 2020). Закономерно е, следователно, вниманието към обучението по чужди езици в подготовката на дипломатически кадри и по-общо на хора, ангажирани с различен видове транснационални и международни отношения. Интересът към този въпрос, обаче, следва да се постави в по-общ контекст и да отива отвъд строго филологичните му измерения. Обект на настоящето изследване е чуждоезиковото обучение на студентите по международни отношения в УНСС, като фокусът е върху историческия контекст на изучаването на чужди езици при създаването и развитието на Свободния университет, когато се поставят и основите на днешната специалност „Международни отношения”. Основната цел на изследването е да се проследи по какъв начин и до каква степен първоначалната философия за чуждоезиковото обучение във Факултета по дипломация и консулски въпроси към Свободния университет в последствие се отразяват в чуждоезиковото обучение на студентите в специалност „Международни отношения”, създадена през 1970-те и развиваща се в рамките на факултет “Международни икономически отношения”, от 1995 година насам – факултет “Международна икономика и политика”. Специфично внимание е отделено на идеите и разбиранията за обучението по чужди езици на Стефан С. Бобчев, възрожденски ерудит, дипломат и полиглот, основател и първи ректор на Свободния университет, както и на специфичните характеристики на това обучение в първите години от съществуването на университета.

Теза на изследването е, че за разбирането на философията и конкретните практики и измерения на езиковото обучение на студентите по международни отношения е необходимо те да бъдат поставени в по-широк исторически и политически (включително геополитически) контекст, защото “[X]роносът и топосът са неизменно определящи при обучението по чужд език в малка България” (Кох-Кожухарова, 2021: 9). В този смисъл, проследявайки развитието на езиковото обучение на студентите-международници в УНСС от времето на Свободния университет, текстът очертава приемствеността и промените в чуждоезиковото

образование на бъдещите дипломати в университета, поставяйки ги в един по-общ исторически и (гео)политически контекст.

2. ИЗТОЧНИЦИ И МЕТОДИ

В статията са използвани монографични изследвания и статии, свързани с чуждоезиковото обучение в УНСС, историята на УНСС, както и конкретно с биографията и разбиранията на Стефан С. Бобчев. Основен източник за чуждоезиковото обучение в Свободния университет са Годишниците на университета и публикуваните в тях различни документи. Изполваните методи включват анализ на документи (вкл. учебна документация), исторически и сравнителен анализ на по-ранните схеми на чуждоезиково обучение и съвременните такива. Представена е и информация от проведени от автора ежегодни импровизирани проучвания, които разкриват значението на чуждоезиковото обучение при избора на студентите да учат в специалност международни отношения в УНСС.

3. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЯ

Свободният университет за политически и икономически науки отваря врати на 10 октомври 1920 г. в София. Това е особено време за България и българския народ. В началото на 20 век българската държава има активни търговски връзки с много европейски и отвъдморски страни, но е особено заинтересована от сътрудничеството си с Турция, Гърция и Египет. Българските правителства, независимо от политическата си ориентация, се стремят да увеличат броя на своите дипломатически и търговски представителства в чужбина, както и да открият нови консулски служби (Веселинов, 2019: 178). Участието на България в три войни в началото на века допълнително извежда на преден план необходимостта от подготвени български дипломати.

Свободният университет, който показателно носи и името „Балкански блискоизточен институт“, стартира с три отделения (факултети): дипломатическо-консулски, административно-финансов и търговско-стопански. Основната цел е подготовка на стопански и управленски елит, който да възстанови и възроди българската държава от тежките последствия и кризи след двете Балкански войни и Първата световна война, но и да поддържа и развива контактите със стратегически важни държави и региони: „Задачата му [на университета] беше и си остава твърде скромна: да се помъчи всякак, за да пригответи добре въоръжени със здрави знания граждани, силни със специална култура търговско-промишлени работници, просветени финансово-административни служещи, надъхани и запознати с наука и обич към Отечеството и неговите интереси дипломатическо-консулски агенти“ (Годишникъ, 1925: 152). Студентите в дипломатическо-консулския факултет са подготвяни за работа като дипломати, общественици, публицисти. Завършилите го наистина стават „предпочитан контингент на Министерството на външните работи“ на България (Велева et al., 2010: 36).

Основател и първи ректор (първоначално титулован „директор“) на Свободния университет е Стефан С. Бобчев, възрожденец-ерудит, общественик, политик, дипломат и юрист (вж. Първанов, 2019; Велева и Пипонкова, 2010), работил активно и в сферата на просвещението (образованието). С ярък „усет за императивите на историята“ (Динков, 2014: 23), Бобчев втъкава възгледите си за България в света във философията на Свободния университет. В речта си при откриването на университета той отбелязва: „Поставен от съдбата, през дългото течение на вековете, в средата на Балканския полуостров, българският народ има право да разчита, според добродетелите и дарбите си, на една културна роля, на една творческа и мирна дейност. За да бъде подготвен той за тази роля, неговата интелигенция трябва да бъде въоръжена с всеостранни познания за Полуострова и Близкия изток. Тези знания му се налагат и от необходимостта да влезе в съзнателни културно-стопански общения с народите на Балканския полуостров, Близкия Изток, с Русия и със славянските земи“ (Годишникъ, 1922: 42). По този начин естествено се обвързват императива за университетска подготовка на дипломатите на България с логиката на изучаването на чужди езици в университета, където освен специални предмети, свързани с посочените региони, Бобчев отбелязва и „задължителното изучаване не само на един от новите езици, но и на един от славянските както и на някой от езиците: румънски, турски, гръцки и албански (последните – факултативно)“ (Ibidem.).

Обучението по чужди езици не просто е споменато при откриването на Свободния университет. То е издигнато в значима и неотменна част от обучението на всички студенти в университета през първите години и дори десетилетия от съществуването му. Езиковото обучение е силно застъпено във всичките тогавашни факултети на университета и това присъства както в различните отчети „за вървежа и състоянието на Свободния университет“ през различните академични години, така и е включено като част от устройствения правилник на университета, където езиците и практическите занятия са обособени в отделна

точка: „Всеки студент е длъжен да изучава един нов език и един славянски. По желание и избор изучават се допълнително румънски, турски и гръцки. ... Езиците се изучават така, че през трите години на курса студентът да може да усвои говора и писането по избрания език” (Годишникъ, 1924: 5; вж. също Годишникъ, 1935: 8). Нещо повече – ръководството на университета се води от разбирането, че „диплом за завършено образование не може да се даде никому, ако няма удовлетворителна бележка по езиците“ (цитат по Велева и Пипонкова, 2014: 271). Академичното ръководство на университета разработва критерии и изисквания за солидна езикова подготовка на студентите за всеки етап от обучението, които са завишавани за всеки следващ по-горен курс. „Стремежът е чуждият език да бъде овладян от студентите говоримо и писмено, така че да се ползва свободно, включително „деловият и търговският език“ (Велева et al, 2010: 51). В годишниците от 1920-те и 1930-те години сред преподавателското тяло регулярно присъстват и преподаватели по чужди езици, сред които известни български филолози като франкофона Христо Увалиев, преподаватели, които са *native speakers* като Жорж Нурижан, както и представители на руската емиграция в България след Октомврийската революция като Михаил Попруженко.

Предлаганите в рамките на обучението в Свободния университет езици за изучаване биват задължителни и факултативни. В първата група влизат приеманите сега за основни европейски езици – френски, руски, английски, немски (наричани в документите на университета „нови” езици), славянски езици, където отново влиза руския език (който е и сред задължителните), като и чешки например, предлаган през някои от годините, и балкански неславянски езици – гръцки, румънски и турски, а през 1930-те години и албански език. Така например в разписанието на занятията за академичната 1823-1924 година са включени часове по френски, немски, английски, руски, турски, чешки и румънски езици, като специално за руския език е отбелязано, че има и група за напреднали, т.е. обучението е диференцирано спрямо равнището на езикова компетентност на студентите (Годишникъ, 1924: 103-104). Обучението по чужд език е два часа седмично.

По отношение на дипломатията и международните отношения към онзи момент френският език все още е *lingua franca*. Показателно за това е, че специално за студентите от дипломатическо-консулския факултет френският език е задължителен и те задължително полагат изпит по френски език в края на всяка от трите години на обучението, докато за студентите от административно-финансовия и търговско-стопанския факултети е отбелязано, че ежегодно в хода на обучението си полагат изпит „по един от новите и славянски езици” (вж. например „Временни наредби по изпити” в Годишникъ, 1925: 30-32). Особеният авторитет и водещото място на френския език е отражение не на последно място на модерното влияние на западната цивилизация и култура по българските земи през 19-ти началото на 20-ти век епитомизиран в звучното „алафранга” (побългарено от „а ла франк” – „като по френски”). Следва немския език. „Английският език заема трето място, но силното присъствие на британската икономика и възходът на САЩ, съчетани с разрастването на мрежата от англоезични колежи в България свидетелстват за очакван интерес към него от страна на възпитаниците на Свободния университет. Руският език запазва влиянието си на близокородствен и привлича немалък интерес, независимо от различията в политическата и икономическа ориентация на Царство България и Съветска Русия” след 2017 година (Веселинов, 2021: 45-46).

Цялостната картина на значението, придавано на чуждоезиковото обучение в Свободния университет, се допълва от още два щриха. Свободният университет издава учебници и помагала за чуждоезиковото обучение, с автори – преподавателите в университета, както е видно от прегледа на публикуваните от университета издания в края на всеки Годишник (напр. „Читанка –помагало при изучаване на френски език” на Христо Увалиев, „Читанка по френски език” от А. Златанов и др.). Значението на чуждоезиковата подготовка на студентите изпъква и при пространния академичен обмен на Свободния университет с престижни чуждестранни образователни институции. В рамките на този обмен студентите се възползват от различни чуждестранни предложения в областта на образованието, включително такива, насочени специфично към развиване на чуждоезикови умения (вж. Велева и Пипонкова, 2010: 291-292).

Атаките към статута и съществуването на Свободния университет са последвани от трансформацията му в Държавно висше училище за финансови и административни науки (ДВУФАН) през 1940 г. Променя и структурата му като дипломатическо-консулския факултет и дисциплините, изучавани в него, се преливат в Административния отдел (факултет). Така, за повече от три десетилетия е прекъсната нишката на обучение на студенти в сферата на международната политика и дипломатията. Трябва да се отбележи обаче, че макар обучението, свързано с дипломатическото поприще, да не присъства експлицитно в учебната документация на ДВУФАН, ангажиментът към обучението по чужди езици остава, като в следствие и на променената геополитическа ситуация в Европа и съответно външнополитическата и външноикономическа ориентация на България, немският език излиза преден план. Изучаването на немски език, наред с или като алтернатива на френския, става задължително, а в изреждането на изучаваните чужди езици немският е поставен на първо място (вж. Годишникъ, 1941: 7; Годишникъ, 1942: 8).

Смутните времена след деветосептемврийския преврат през 1944 г. водят до временното прекратяване на съществуването на ДВУФАН като самостоятелна институция на висшето образование с превръщането му в част от Стопанския факултет на Софийския университет в периода 1947-1951 година. Започва период на преориентиране на висшето образование и научната дейност в духа на господстващата за онова време марксистко-ленинска доктрина за държавата, обществото и икономиката. В съзвучие с изграждането на социалистическа обществено-икономическа и политическа система от съветски тип пред висшето образование в България е поставена отговорността за създаването на научно-техническа интелигенция от нов социалистически тип. В този контекст може да се разглежда и процесът, при който през 1952 г. Стопанският факултет обратно се обособява в самостоятелно висше учебно заведение вече под името Висш икономически институт (Велева et al., 2010: 157-182).

Разгарът на Студената война се отразява на обучението по чужди езици във ВИИ. С основаването на Висшия икономически институт „немският на свой ред е вече отдавна исторически закономерно пометен – от руския” (Кох-Кожухарова, 2021: 9). В началото на академичната 1953-1954 година ръководството на ВИИ приема направеното от Комитета за наука, изкуство и култура (по онова време държавна институция с ранг на министерство) предложение за премахване на задължителното изучаване на френски, немски, английски и италиански език и за изучаването им факултативно, ако се образуват групи от по 10-15 човека. Пенчо Пенчев, един от съавторите на историята на УНСС по повод 90-сет годишнината на университета, отбелязва, че „[В] тогавашната обстановка на подозрителност и ревнивост към ревността на марксистко-ленинската идеология от страна на държавните и партийни органи изборът да се изучава „западен“ език е въпрос на определена смелост от страна на студента“ (Велева et al, 2010: 216, бележка 213). Същевременно, през 1960-те години във ВИИ се въвежда изучаването на испански език като втори чужд език, „благодарение и на добрите междудържавни отношения с [социалистическа] Куба” (Кох-Кожухарова, 2021: 9; вж. също Ишпекова-Братанова, 2021). Трябва да се отбележи, обаче, че изучаването на посочените „западни“ езици остава задължително за студентите от специалност „Външна търговия“ (в рамките на която от академичната 1962-1963 година се създава нов профил „Международни отношения“). С други думи, идеологически съображения не замъгляват разбирането, че подготовката на кадри за външните (в случая търговски) отношения на България задължително предполага обучение по чужди езици, при това и по „западни“ („капиталистически“, „упадъчни“) такива. През 1960-те години след редица структурни промени в рамките, във ВИИ (вече носещ името „Карл Маркс“) катедра „Езикова“ е една от 15-те катедри в Общикономически факултет в променената структура на Института (Велева et al, 2010:193-195).

Започналата по времето на Свободния университет традиция за университетско обучение в областта на международните отношения и външната политика се възстановява през 1970-те години, когато във ВИИ „Карл Маркс“ е създадена първата в България катедра и специалност „Международни отношения“. След поредни структурни трансформации, в рамките на ВИИ е създаден Търговски факултет, в рамките на който специалността „Икономика външната търговия“ се трансформира в специалност „Международни икономически отношения“. През 1975 г. с Решение на Министерския съвет във ВИИ е създаден факултет „Международни икономически отношения“ с две специалности: „Международни икономически отношения“ като наследник на създадената през 1952 г. специалност „Външна търговия“ и специалност „Международни отношения“, която продължава и развива традициите на обучението в Дипломатическо-консулския факултет на Свободния университет. В новосъздадения факултет логично е поставена и катедра „Чужди езици“, която осигурява чуждоезиковото обучение на студентите по международни икономически отношения и международни отношения. Изучаваните чужди езици са руски, английски, немски, френски и испански. Студентите-международници влизат с приеман изпит по език (в допълнение към другите приемни изпити за съответната специалност), което предпоставя и добрата селекция и високото ниво на тези студенти, предвид обстоятелството, че в онези години чужд език на ниво за влизане във висококонкурентна специалност, може да се учи почти само в езиковите гимназии (и по онова време считани за „елитни“ средни училища). В хода на обучението си студентите изучават два чужди езика – първи, по който са държали приеман изпит, и втори чужд език. Предвид малкия брой студенти в МО и МИО, са въведени квоти за различните езици, така че да има осигурени специалисти, владеещи различни чужди езици.

Преломните събития от края на 1980-те години въвличат във водовъртежа на прехода и висшите образователни институции. Във ВИИ „Карл Маркс“ стартират процеси на преустройство и промени, довели до трансформирането му в Университет за национално и световно стопанство (УНСС). В поредицата от дискусии и събития, свързани с изучаваните дисциплини, съдържанието на учебните програми и организацията на учебния процес се поставя и въпроса за езиковата подготовка. Констатациите са, че езиковата подготовка е „между другото“ и има много недостатъци. Еднозначно е мнението на студентите за засилено и ускорено изучаване на западни езици, които да залегнат в новите програми (Велева et al., 2010:

316). Чуждоезиковото обучение се осигурява от катедра “Чужди езици и приложна лингвистика”, която е в структурата на факултет „Международна икономика и политика” (както през 1995 г. се преименува факултет “Международни икономически отношения”), където са и катедрите водещи специалностите МИО и МО, за чиито студенти подготовката по чужди езици е от най-голямо значение.

В средата на 1990-те години с демократизирането и последващото постепенно увеличаване на приема в специалност „Международни отношения” се премахват и квотите за различните езици като първи чужд език. Същевременно се наблюдава и тенденцията за въвеждането на алтернативни на конкурсния изпит възможности за прием с чужд език (като резултати от държавни зрелостни изпити или международно приети сертификати, валидиращи владенето на чуждия език). Наред с останалите езици, от 1991 г. испанският започва да се изучава като първи чужд език и съответно да се организира прием по този език (Ишпекова-Братанова, 2021: 396). Задълбочава се тенденцията на утвърждаване на английския език – „*lingua franca*” на нашето съвремие, език на победители в Първата и Втората световни войни, както и на спечелилите Студената война – като първи чужд език с голяма преднина пред всички останали езици (Кох-Кожухарова, 2021: 9). През последните 30 години ежегодно кандидат-студентите за специалност МО с английски език са три до пет пъти повече от общия брой на студентите, влезнали с изпит по някой от останалите езици. Специалност МО е една от малкото в УНСС, в които се изучава задължително и втори чужд език. Студентите избират между останалите езици (извън езика, с който са влезнали в УНСС и изучават първите две години като „първи чужд език“) като испанският език, макар и най-късно включен като чужд език, в много от годините се оказва най-предпочитания втори чужд език от студентите (Ишпекова-Братанова, 2021: 397). „Руският, претърпял корабкрушение по геополитически причини, бележи в последно време тенденция на бавно, но сигурно завръщане и достойно присъства в езиковата палитра на бакалаврите на УНСС” (Ibidem.), а исторически най-предпочитания език, дори задължител в началото, сега регистрира сравнително нисък интерес. Трябва да се отбележи, че и българският език се води чужд език за онези от студентите в специалност МО, приети по реда на ПМС №103 /31.05.1993 и на ПМС №228/20.05.1997, които се отнасят до българската диаспора.

Учебните програми по чужд език на студентите по МО са в съответствие с международните сертифициращи системи за нива на езикова компетентност и Общата европейска езикова референтна рамка (ОЕЕРР), препоръчана с Резолюция на Съвета на Европейския съюз от ноември 2001 г. за създаване на системи за валидиране на езиковите умения. В актуалния учебен план хорариумът за първи чужд език е 180 академични часа за първите четири семестъра за обучението. Държавният изпит по първи чужд език проверява четирите езикови компетенции на ниво С1, т.е. от студентите се очаква да покажат свободно ползване на езика, да разбират при слушане и четене по-сложни текстове на международническа и външнополитическа тема, да се изразяват писмено и устно и да владеят специфичната за научната и професионална област терминология (вж. Веселинов, 2019; Кох-Кожухарова, 2021). За втория чужд език хорариумът е в обем 300 часа за 5-8 семестър от обучението. Учебните програми и държавният изпит по втория чужд език са на равнище В1 доколкото някои от студенти започват да го учат от начално ниво. Значимото присъствие и високото качество на чуждоезиковото обучение в академичната подготовка на студентите от специалност МО (вкл. чрез формално доказателство за наличие на езикови компетенции под формата на оценки от държавни изпити по чужди езици в дипломата за висше образование) са сред водещите мотиви на студентите да избират специалност МО в УНСС. Повече от 15 години авторът на настоящата статия провежда импровизирани допитвания до студенти-първокурсници в специалност МО и всяка година над 80% от студентите посочват, че изучаването на два чужди езика на високо ниво е сред основните мотиви да искат да учат в тази специалност.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Обучението по чужди езици е неизменна и съществена част от цялостната подготовка на студентите-международници в УНСС още от времето на Свободния университет. Изследването показва как през цялата история на университета решаващата роля и значението на владенето на чужд език винаги са били признавани в образователната философия на бъдещите дипломати. Историческите сравнения между по-ранните схеми на чуждоезиковото обучение и съвременните такива разкриват, че освен приемственост в някои отношения има и значителни разлики. Така например, обучението по чужди езици на студентите МО в УНСС е по-скоро изключение – в повечето от специалностите в университета не се включват изучаването на чужд език. Също така предлаганото „ветрило“ чужди езици в наши дни е по-бедно в сравнение с това на Свободния университет – липсват балканските езици, както и италиански език. Нещо повече – съвременно развитие на международните отношения и глобализационните процеси поставят изисквания за усвояване и на други – неевропейски и небалкански – езици като китайски, корейски или японски например, обучението

по които би повишило и подобрило конкурентните предимства и възможности на завършилите специалност МО в УНСС. Включването на други езици в чуждоезиковата палитра в УНСС е малко вероятно. Поради дисбалансът „в полза“ на английския език даже традиционен език като френския бе застрашен преди няколко години от отпадане от учебните планове, тъй като много малък брой студенти го избираха за втори чужд език. Останалите „втори“ езици също не са имунизирани срещу подобни развития. Предиизвикателствата пред чуждоезиковото обучение в УНСС при адаптирането към динамичните изисквания на международните отношения могат да бъдат посрещнати по-адекватно, историческото разбиране на езиковото образование информира настоящите практики и политики, насочвайки бъдещите усилия за подготовка на студентите за лидерски роли в бързо променящия се глобален пейзаж.

БЛАГОДАРНОСТИ

Статията е разработена въз основа на изследване, осъществено по Проект за университетски научно изследване № НИД НИ - 20/2021 на тема „Факултет „Международна икономика и политика“ в УНСС: десетилетия на традиции, приемственост и развитие”.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА И ИЗТОЧНИЦИ

- Dasque, I. (2020). „Diplomats and Diplomacy”. In: Encyclopédie d’histoire numérique de l’Europe [online], published on 22/06/20, Permalink : <https://ehne.fr/en/node/12257>) (last visited November, 2024).
- Велева, Л. и Пипонкова, Л. (2014). *Стефан Бобчев 1853 – 1940*. София: Издателски комплекс – УНСС
- Велева, Л., Димитров, М. и Пенчев, П. (2010). *90 години Университет за национално и световно стопанство*. София: Издателски комплекс – УНСС
- Веселинов Д. (2019). „Чуждоезиковото обучение в Университета за национално и световно стопанство”. В: *Чуждоезиково обучение*, Том 46, брой 2, стр. 176-187
- Веселинов, Д. (2021). „Езиковото обучение в УНСС”. В: *100 години чуждоезиково обучение в УНСС. Сборник от юбилейна международна научна конференция, октомври 2020*, стр. 43-54. София: УНСС.
- Годишникъ (1922). *Годишникъ на Свободния университетъ въ София (Балканския блискоизточень институтъ)*. София: Кооперативна печатница „Франклинъ”
- Годишникъ (1924). *Годишникъ на Свободния университетъ за политически и стопански науки въ София (Балкански блискоизточень институтъ) 1922-1923*. София: Печатница „Балканъ”
- Годишникъ (1935). *XV Годишникъ на Свободния университетъ за държавни и стопански науки въ София*. София: Печатница „Новъ Животъ”
- Годишникъ (1925). *IV Годишникъ на Свободния университетъ за политически и стопански науки въ София (Балкански блискоизточень институтъ)*. София: Печатница „Балканъ”
- Годишникъ (1941). *Годишникъ на Държавното висше училище за финансови и административни науки. Томъ I. 1940/1941 г. София*
- Динков, Д. (2014). „Стефан Бобчев и българската школа в международните отношения и дипломатическата служба”. В: *Ценности, традиция и външна политика. Стефан Бобчев – учен, дипломат, държавник*. Юбилейна научна конференция по патронажа на проф. д.ик.н. Стати Статев – ректор на УНСС. София: Издателски комплекс – УНСС, стр. 22-24
- Ишпекова-Братанова, К. (2021). „Испански език в УНСС (учебно-методическа и академична продукция за целите на обучението). В: *Научни трудове на УНСС*, бр. 3, стр. 395-410
- Кох-Кожухарова, Д. (2021). „За Катедра „Чужди езици и приложна лингвистика в УНСС”. В: *100 години чуждоезиково обучение в УНСС. Сборник от юбилейна международна научна конференция, октомври 2020*, стр. 7-34. София: Издателски комплекс – УНСС.
- Първанов, П. (2019). *Славянин в родината си, българин в чужбина. Биография на Стефан С. Бобчев*. София: Авангард Прима